

Курінний Володимир Леонідович, *головний державний інспектор відділу фінансування, бухгалтерського обліку та звітності Головного управління ДФС у Тернопільській обл.*

ПОДАТОК НА ДОХОДИ ФІЗИЧНИХ ОСІБ ТА ЙОГО РОЛЬ У НАПОВНЕННІ ДЕРЖАВНОГО І МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ

Подальший розвиток України, націлений на інтеграцію у європейське співтовариство, повинен бути направлений на розвиток усіх державних інститутів, зокрема й податкової системи. Податкова система країни повинна бути приведена у відповідність з пріоритетами державної політики соціально-економічного розвитку, забезпечення достатнього обсягу сукупних податкових надходжень у бюджети усіх рівнів. З огляду на це, одним з основних пріоритетних напрямів удосконалення податкової системи є реформування і подальше вдосконалення оподаткування доходів фізичних осіб, а також пошук шляхів зростання фіскального й регулюючого потенціалу групи прямих податків.

Детальний аналіз наукових напрацювань стосовно оподаткування трудових доходів фізичних осіб в сучасних умовах вказує на те, що вони є недостатньо дослідженими зокрема щодо обґрунтування напрямів реформування оподаткування особистих доходів громадян.

Одним із проблемних аспектів справляння ПДФО є складність взаємовідносин фізичних осіб з фіскальними органами, зумовлених безсистемним податковим інструментарієм, що призводить до неефективного використання фіскальних можливостей держави. Водночас, сучасне пропорційне оподаткування не достатньо виконує завдання регулювання рівня доходів

громадян та справедливого оподаткування.

Виконання державою конституційних функцій вимагає наявності в бюджеті певних коштів, частина яких формується за рахунок податків з доходів фізичних осіб, отриманих ними у процесі трудової діяльності [1]. Тому однією із складових системи оподаткування є система оподаткування фізичних осіб, яку треба розглядати як сукупність законодавчо встановлених на території України податків і зборів та платежів до бюджету та державних цільових фондів [2].

Податок з доходів фізичних осіб є важливим джерелом наповнення бюджетів будь-якої держави та основним прямим податком з населення в Україні, який справляється згідно із положеннями Податкового кодексу України [3]. Податок з доходів фізичних осіб має дуже довгу історію свого розвитку. Навіть за роки незалежності України цей податок зазнав багатьох змін та доповнень щодо механізму його справляння.

Податок на доходи фізичних осіб – загальнодержавний податок, що стягується з доходів фізичних осіб (громадян – резидентів) і нерезидентів, які отримують доходи з джерел їх походження в Україні.

Такі автори як Дубель В., Дусяк С., Бодюк А. вважають, що різні громадяни сплачують податок за однаковою ставкою хоча мають неоднакові доходи

ди, тому ПДФО порушує принцип справедливості оподаткування. У сукупності з іншими цей податок значно знижує купівельну спроможність населення, а отже, і надходження до бюджету [1]. На даний час встановлення основної податкової ставки в розмірі 15%, а з 1 січня 2016 р. – 18%, не принесе таких бажаних результатів як: гарантування однакового податкового навантаження на всі верстви населення та захист найбіднішої частини населення.

Враховуючи реалії національної економіки та досвід зарубіжних країн, на нашу думку, доцільно було б ввести модель оподаткування трудових доходів фізичних осіб в основу якої покладено прогресивну шкалу та мінімальну заробітну плату (МЗП), яка з 1 грудня 2016 р. складає 1378 грн.

Зокрема, для осіб, які отримують дохід:

– 1 МЗП (1378 грн.) для працездатних осіб доречно було б запровадити ставку 0%;

– 1–3 МЗП (1378–4134 грн.) – 10%;

– 3–7 МЗП (4134–9646 грн.) – 15%;

– 7–15 МЗП (9646–20670 грн.) – 20%;

– понад 15 МЗП (20670 грн.) – 25%.

Необхідно при цьому підкреслити, що в світовій практиці пропорційна система оподаткування при справлянні податку з доходів фізичних осіб майже не застосовується, а застосовується в основному прогресивна [7].

Відмітимо, що в розвиненому суспільстві податок на доходи фізичних осіб посідає головне місце, але справедливим він може бути коли максимально враховується принцип платоспроможності.

ПДФО відповідно до Податкового кодексу України є загальнодержавним податком, який встановлюється Верховною Радою України на всій території України. Водночас він виступає основним джерелом формування податкових надходжень місцевих бюджетів [5]. Аналіз сплати ПДФО проведено в розрізі доходів зведеного бюджету України.

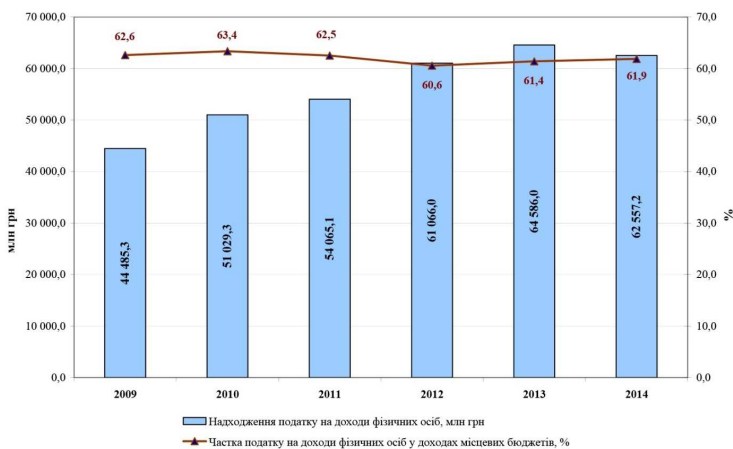

Рис.1. Динаміка надходжень податку з доходів фізичних осіб за період 2009–2014 рр. до Зведеного бюджету України

Дані рис.1 свідчать про те, що обсяг зростання у ПДФО протягом 2009–2014 рр. було незначним. Це пов'язано, передусім, із єдиною ставкою оподаткування. Крім того, на частку ПДФО безпосередньо впливають низький рівень офіційних доходів населення, недостатня ефективність адміністрування цього податку, темпи інфляції тощо.

Аналізуючи дані рис.1, можна стверджувати, що ПДФО відіграє основну роль при формуванні доходів місцевих бюджетів. Його частка у загальній сумі податкових надходжень місцевих бюджетів у цілому по Україні за період 2009–2014 рр. становила понад 60%.

Середнє значення частки податку на доходи фізичних осіб в Державному бюджеті України за 2009–2014 рр. становить 3%. Якщо порівняти значення цього показника з такими ж показниками у світі, то воно буде близьким до країн, як Словаччина (3,4%), Японія (4,7%) і Греція (5,0%). Найвища частка податку з доходів фізичних осіб – у Данії (26,0%), Швеції (15,3%), Ісландії (14,7) [6]. Це країни з досить високим середнім рівнем доходів населення, де урядова політика спрямована на побудову так званої «скандинавської моделі» перерозподільних процесів за допомогою бюджету. Зрозуміло, що в Україні існують інші підходи до побудови ефективної моделі держави. Оскільки Україна визначилася щодо питання інтеграції в Євросоюз, за орієнтир можна взяти середнє значення податку з доходів фізичних осіб в краї-

нах Євросоюзу – 10%, що значно вище від вітчизняного показника [6].

Крім того, в майбутньому доцільне створення правових інструментів для оцінки податковими органами бази оподаткування фізичних осіб на основі так званих «зовнішніх ознак» багатства. Варто відмітити, що метод визначення податкової бази за зовнішніми ознаками застосовується в багатьох країнах, причому в деяких з них, наприклад у Великобританії та США, податкові органи мають достатньо широкі повноваження відносно визначення дійсних доходів платників податків.

Таким чином, можливими напрямками вдосконалення справляння податку з доходів фізичних осіб є:

- застосування прогресивної шкали оподаткування;

- збільшення частки податку з доходів фізичних осіб в державному бюджеті;

- створення інструментів для оцінки податковими органами достовірних доходів платників податків.

Таким чином, використання у вітчизняній практиці європейського досвіду адміністрування ПДФО покращить принцип справедливості оподаткування верств населення з різними доходами, збільшить його купівельну спроможність, а отже і надходження до бюджету, який повинен слугувати інтересам його мешканців і забезпечувати проведення заходів і виконання функцій, які здійснюються владою та направлені на економічний та соціальний розвиток України.

Література:

1. Бодюк А.В. Новації в оподаткуванні доходів фізичних осіб / А.В. Бодюк, В.С. Дубель, С.П. Дусяк // Україна: аспекти праці. – 2008. – С. 159–166.

2. Василик О.Д. Податкова система України: навч. посіб. / О.Д. Василик. – К.: ВАТ «Поліграф-книга», 2004. – 478 с.
3. Кодацкий В.П. Совершенствование налоговой системы Украины / В.П. Кодацкий // Экономика, финансы, право. – 2006. – № 1. – С. 33–36.
4. Мартиненко В.П., Основні напрями розвитку оподаткування доходів фізичних осіб / В.П. Мартиненко // Формування ринкових відносин в Україні. – 2008. – № 5. – С. 70–74.
5. Закон України «Про податок на доходи фізичних осіб» [Електронний ресурс] Податковий кодекс України. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2755-17/page16>.
6. Коляда Т.А. Особливості фіскальної ефективності оподаткування доходів фізичних осіб в умовах інтеграції / Т.А. Коляда, І.Є. Чуркіна // Фінанси України. – 2010. – № 6. – С. 70–77.
7. Шевчук І.В. Напрями вдосконалення механізму ПДФО / І.В. Шевчук // Наука й економіка. – 2011. – Вип. 1 (9). – С. 98–103.

Кухарук-Лесів Зоряна Ростиславівна, провідний державний фінансовий інспектор Державної фінансової інспекції в Тернопільській обл.

ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ АУДИТУ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОНАННЯ БЮДЖЕТНИХ ПРОГРАМ

Сутність аудиту бюджетних програм через його поняття, мету, завдання і процедури, з урахуванням вітчизняної практики здійснення державного фінансового контролю, розкрито у двох документах – Порядку проведення Державною фінансовою інспекцією України, її територіальними органами державного фінансового аудиту виконання бюджетних програм, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 10.08.2004 № 1017 та Методичних рекомендаціях щодо проведення органами державної контрольно-ревізійної служби державного фінансового аудиту виконання бюджетних програм, затверджених наказом Головкиру України від 15.12.2005 № 444.

Особливу увагу слід звернути на те, що лише державний фінансовий аудит бюджетних програм у контексті Порядку № 1017 можна ототожнювати з аудитом ефективності. Визначаючи

аудити виконання місцевих бюджетів та діяльність суб'єктів господарювання, нормативно-правові акти, які регулюють порядки їх проведення, виключають можливість застосування синоніму «аудит ефективності». Аудит ефективності передбачає оцінку досягнення запланованих цілей, виявлення проблем у виконанні бюджетної програми та внесення пропозицій щодо підвищення ефективності використання державних ресурсів у процесі її виконання [1; 2; 3].

Перш ніж перейти до основних етапів аудиту ефективності, варто зазначити, що основним об'єктом контролю під час його проведення можуть бути не лише бюджетні програми, а й державні цільові програми. Державні цільові програми, як об'єкти аудиту, деталізуються у відповідних заходах, завданнях і показниках, які враховуються під час формування проекту Державного бюджету України на відпо-